

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ชุด ทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเรียบเรียง ดังนี้

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับสันติและสันติภาพ
 - 1.1 ความหมายของสันติภาพ
 - 1.2 การศึกษากับสันติภาพ
 - 1.3 สันติภาพกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
 - 1.4 สันติภาพกับวรรณคดี
 - 1.5 มโนทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ
2. งานวิจัย
 - 2.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับสันติและสันติภาพ

ในสังคมต่าง ๆ และในแขนงต่าง ๆ ของความรู้มนุษย์ ในภาษาและศาสนาต่าง ๆ มีคำและแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพปรากฏอยู่มากมาย เช่น สงบ สันติ Peace (อังกฤษ) Friede (เยอรมัน) Pax (โรมัน) ชาลอม (ฮิบรู) เหวผิง (จีน) Paix (ฝรั่งเศส) เป็นต้น นักทฤษฎีด้านสันติศึกษาผู้หนึ่ง ชื่อ โจฮัน กัลตุง (Johan Galtung อ้างจากไซยันต์ รัชชกุล 2528 : 30) ได้เสนอความหมายในเชิงแนวคิด (Concept) ว่า สันติไม่ใช่สภาวะที่ปราศจากสงคราม แต่คือสภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ตั้งแต่ความรุนแรงทางกายภาพ ทางสภาพจิตใจ ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงทางการเมือง ความรุนแรงทางสังคม ไปถึงแง่มุมที่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นและ ความรุนแรงที่ซ่อนอยู่ซึ่งอาจจะประทุปรากฏขึ้นได้

และครอบคลุมไปถึงความรุนแรงระดับบุคคล ระดับกลุ่ม จนถึงระดับมหภาคระหว่างประเทศ ระดับโลก ซึ่งเรียกว่า ความรุนแรงทางโครงสร้าง (structural violence)

โอ คอนเนลล์ เจมส์ (O'Connell James 1987 : 16) ได้เสนอความหมายของสันติด้วยตรรกวิทยาว่า สันติเป็นคำและเนื้อหาแนวคิดที่ชี้ตั้งความล้มพันธ์ที่ดำเนินต่อเนื่องอยู่ทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง ความประสานร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเคารพในสิทธิ การมีการสื่อสาร ทำความเข้าใจกันอย่างเพียงพอในลักษณะของความสุภาพอ่อนโยน รวมทั้งมีมาตรการที่จะแก้ไขความขัดแย้ง โดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง และมีความไว้วางใจเชื่อใจต่อกัน

โจฮัน กัลตุง (Johan Galtung) ได้เขียนบทความเรื่อง "ความรุนแรง สันติภาพ และการวิจัยสันติภาพ" (Violence, Peace and Peace Research) ซึ่งตีพิมพ์ใน Journal of Peace Research, Vol. 6 ปี ค.ศ. 1969 ให้ความหมายของความรุนแรงว่าเป็นอุปสรรค ภาวะการที่ขัดขวางต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ไม่ให้เกิดผล แต่ความจำเป็นพื้นฐานนี้ต่างไปจากปัจจัย 4 และดัชนี 10 ประการของแนวคิดการพัฒนาชนบทแนวใหม่

ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ตามความคิดของ กัลตุง คือ "การดำรงชีวิตอยู่ (survival) การมีความเป็นอยู่ที่ดี (welfare) การมีเสรีภาพ (freedom) การมีเอกลักษณ์ และความรู้สึกมีความหมายในชีวิต (identity)

ความต้องการพื้นฐาน 4 ประการนี้ เมื่อไม่ได้รับการสนองตอบหรือได้รับไม่เพียงพอ จะเกิดภาวะการของความรุนแรงซึ่งมี 4 ประเภท โยงสัมพันธ์กันตามตารางดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงความสัมพันธ์ภาวะการณ์ของความรุนแรง

ที่มาของความรุนแรง ผลของความรุนแรง	ความรุนแรงทางตรงอันเกิดขึ้น จากบุคคลผู้กระทำ	ความรุนแรงทางโครงสร้างอันเกิด ขึ้นจากระบบสังคม โครงสร้าง
ผลของความรุนแรงที่ เกี่ยวกับด้านร่างกาย หรือวัตถุ	การถูกเบียดเบียนถึงถูกทำร้าย เช่นฆ่า (เช่น การสูญเสียชีวิต ตั้งแต่หนึ่งจนถึงจำนวนมหาศาล เช่น การฆ่าหมู่ ชาวยิวโดย พวกนาซีเยอรมัน)	ความยากจน การถูกขูดรีด (เช่น การอดตายหรือการมีโรคภัยไข้เจ็บ โดยไม่ได้การรักษา ซึ่งก็เท่ากับ เป็นการฆ่าหมู่อย่างเงิบ ๆ)
ผลของความรุนแรง ที่เกี่ยวกับจิตใจ	การกดขี่ข่มเหง (เช่น การ ปกครองแบบเผด็จการ หรือ การจับกุมคุมขัง)	ความเปล่าเปลี่ยวอ้างว้าง เช่น การ สูญเสียสุขภาพจิต การตายทางความ รู้สึกที่อ่อนโยน อ่อนไหว จนถึง ทางจิตวิญญาณ

(อ้างจาก ไชยันต์ รัชชกุล 2532 : 32)

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในแง่ที่มาของความรุนแรงนั้น กัลตุงแยกพิจารณา
เป็นตัวผู้กระทำ และโครงสร้างอันส่งผลในทางร่างกายหรือวัตถุ และผลที่จับต้องมองเห็นได้ยาก
คือ ผลทางจิตใจ กล่าวคือ กรณีการฆ่าหมู่ชาวยิว นั้น มีที่มาจากพวกนาซีเยอรมันโดยชัดเจน
และเป็นการทำลายความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ประการแรกคือ การดำรงชีวิตอยู่ ประการ
ที่สอง คือ การอดตายของผู้คน ประการที่สาม คือ การจับกุมคุมขังผู้บริสุทธิ์ โดยผู้เผด็จการ
เพราะเป็นการทำให้สูญเสียอิสรภาพ ประการสุดท้าย คือ การที่สุขภาพจิตเสื่อมโทรมในสังคม
สมัยใหม่ ส่วนใหญ่มีที่มาจากโครงสร้างทางสังคม และเป็นความรุนแรงชนิดที่จับต้องไม่ได้ ถือเป็น
เป็นภัยต่อการมีเอกลักษณ์และความรู้สึกที่มีความหมายในชีวิต

ความหมายของสันติภาพ

สันติภาพ (Peace) เป็นถ้อยคำที่มีผู้กล่าวถึงมากมาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่สันติภาพ ก็ยังเป็นคำที่เป็นนามธรรม จึงมีผู้กล่าวถึงความหมายของสันติภาพแตกต่างกันตามมุมมอง (viewpoint) หรือความเข้าใจของแต่ละบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม ความหมายโดยทั่วไปของสันติภาพก็มักจะเกี่ยวข้องกับความสุขทั้งในระดับบุคคล สังคม ประเทศ และโลก เช่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2525 : 658) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง ความสงบ

โจฮัน กัลตุง (Johan Galtung 1969 : 167) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง ความปลอดภัยจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม

โคทม อาริยา (2528 : 32) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง การปลอดสงคราม สันติภาพมิใช่ความรุนแรง สันติภาพ คือ การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี และยังให้ความหมายในเชิงบวกไว้ว่า สันติภาพ หมายถึง การสร้างความเป็นระเบียบบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิมนุษยชน การสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นธรรม การจัดระบบระเบียบและสร้างสวัสดิการในสังคม

โลรีธ โปธิ์แก้ว (2528 : 9) กล่าวถึงความหมายของสันติภาพในทางจิตวิทยาว่า สันติภาพเป็นภาวะจิตใจซึ่งเป็นระเบียบและกลมกลืน ไม่มีรอยแยกหรือขัดแย้งในจิตใจ

ชม ภูมิภาค (2529 : 10) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง ภาวะความสงบสุขของจิตใจมนุษย์ มนุษย์สามารถสนองความต้องการของตนเองได้ มนุษย์มีอุดมคติ มีมโนธรรม เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ทวิชัย เต็มคุณานนท์ (2529 : 31) แยกคำว่า สันติภาพ เป็นสันติ หมายถึง ความสงบสุขและภาพ หมายถึง สภาพ ดังนั้นสันติภาพ หมายถึง สภาพแห่งความสงบสุข โดยสภาพความสงบสุขนั้น นอกจากจะหมายถึง สภาพที่ว่างเว้นสงครามแล้ว ยังรวมทั้งความสมบูรณ์แห่งสุขอยู่ดีกินดีด้วย

นิพนธ์ คันธเสวี (2529 : 242) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง สภาพที่บุคคลรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ซึ่งแต่ละคนมีระดับความพึงพอใจไม่เท่ากัน

นิพนธ์ คศิริ (2529 : 17) กล่าวว่า สันติภาพเป็นภาวะที่ไม่มีสงคราม และต้องมีการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุ และด้านจิตใจให้มีคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย

ธวัชชัย วิสฤทธิมงคล (2529 : 78) กล่าวว่า สันติภาพ มิใช่เป็นเพียงเรื่องของการทำให้มนุษย์หยุดรบกัน สงครามและสันติภาพเป็นปัญหาที่ซับซ้อน และเกี่ยวกับภาวะการแผ่ต่าง ๆ มากมายของชีวิต สังคมและประเทศชาติ สมมติว่าชาติต่าง ๆ ตกลงเช่นลัญญาสงบศึกกันได้ก็ยังมีข้อสงสัยว่า มนุษย์จะอยู่กันได้อย่างมีสันติหรือไม่ ท่ามกลางปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายที่กอดันมนุษย์อยู่ เช่น สงครามเศรษฐกิจ ปัญหาอดอยาก การต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไขและปล่อยให้คงอยู่ทั่วไป ก็จะทำให้เปลี่ยนภาวะของสันติภาพกลับไปสู่สงครามอีก

ประจักษ์ อ่าวอรุณ (2529 : 215) กล่าวว่า สันติภาพและสงครามเป็นตัวแปรผันเดียวกัน หมายความว่า แตกต่างกันที่ระดับความมากน้อย แต่ไม่ใช่แตกต่างกันเพราะชนิดแตกต่างกันหรือประเภทแตกต่างกัน เช่นเดียวกับความร้อนและความเย็น ถ้าความร้อนน้อยก็คือเย็น ความเย็นน้อยก็คือร้อน สงครามและสันติภาพมีทิศทางอย่างตรงข้ามกันของสภาพเดียวกัน

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายในลักษณะของรูปธรรม ดังนี้

1. สันติภาพ เป็นเงื่อนไขของการพัฒนาความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม
2. สันติภาพ หมายถึงความร่วมมือ การเสวนา และความไว้วางใจระหว่างนานาประเทศ
3. สันติภาพ เป็นวิถีชีวิต
4. สันติภาพ หมายถึง การเคารพสิทธิมนุษยชน และเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์
5. สันติภาพ หมายถึง การลดอาวุธ และป้องกันสงครามนิวเคลียร์

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2530 : 3) กล่าวว่า สันติภาพ ตามนัยยะของศาสนาพุทธว่า สันติภาพที่สำคัญที่สุดต้องเป็นสันติภาพภายใน ถ้าเราไม่มีสันติภาพภายใน ก็จะมีสันติภาพภายนอกไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องเจริญสันติภาพภายใน ลดความรุนแรงภายใน ลดความโลภ โกรธ หลง ภายใน ถ้าลดได้มากเท่าไรก็จะเห็นประโยชน์มันสะท้อนออกมาสู่ภายนอก แต่ในสภาพปัจจุบันจะเน้นสันติภาพในแบบพุทธศาสนาอย่างเดียว ไม่นพอ ต้องกำหนดรู้เท่าทันสังคมภายนอกด้วย โดยเฉพาะความซับซ้อนของสังคมภายนอกในรูปแบบที่ซับซ้อนของสังคมภายนอกนี้ มันมีความรุนแรงอยู่ในตัวของมันเองตลอดเวลา

เดวิด แฟมโบร (David Fabbro อ้างจาก กาญจนา แก้วเทพ 2530 : 33-34) กล่าวถึง สันติภาพในเชิงนิเสธ (Negative) ว่า สังคมที่มีสันติภาพ คือ สังคมที่มีลักษณะดังนี้

1. ไม่มีสงครามตามชายแดน
2. ไม่เข้าร่วมสงครามภายนอกประเทศ
3. ไม่มีสงครามกลางเมืองหรือการใช้ความรุนแรงภายใน
4. ไม่มีองค์กรทางทหาร หรือตำรวจประจำการ
5. ไม่มีหรือแทบจะไม่มีการใช้กำลังรุนแรงระหว่างผู้คนในสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2530 : 23) กล่าวว่า สันติภาพ ตามความหมายนัยลบ อันได้แก่ ภาวะที่ปลอดพ้นจากการรบราฆ่าฟัน นั้นยังได้ความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ต้องมองให้ลึกถึงความหมายบวกด้วย นั่นคือ ภาวะที่สงบ ร่าเริง ผู้คนดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน โดยสรุปสันติภาพที่แท้จริงจะต้องครอบคลุมความหมายทั้ง 2 นัย กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ปราศจากการรบราฆ่าฟัน หากยังจะต้องมีความยุติธรรมเป็นพื้นฐาน

มารค ตามไท (2530 : 52-54) กล่าวว่า ความหมายของสันติภาพ กำหนดได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับแรกถือว่าเป็นสันติภาพระหว่างอะไรกับอะไรในระดับนี้ที่อาจเป็นไปได้ เช่น

1. สันติภาพระหว่างประเทศต่าง ๆ
2. สันติภาพระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศเดียวกัน
3. สันติภาพระหว่างบุคคล

ระดับที่สองนั้นเป็นการพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้กล่าว มาแล้วว่าลักษณะใดจึงจะเรียกว่า กำลังมีสันติภาพ เช่น

1. ระหว่างประเทศต่าง ๆ นั้น ถ้ากำลังมีสงครามกันก็ชัดเจนว่า ไม่มีสันติภาพ แต่สมมุติว่าไม่ได้ทำสงครามกันแต่กำลังสะสมอาวุธ เตรียมทำสงคราม จะเรียกว่าอยู่ในสันติภาพ หรือไม่

2. ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศเดียวกัน ถ้ากำลังมีสงครามกลางเมือง ก็ ชัดเจนว่าไม่มีสันติภาพ แต่สมมุติว่าไม่ถึงขั้นสงครามกลางเมือง แต่คอยลักลอบทำร้ายกัน หรือ จ้างคนทำร้ายอีกฝ่าย จะเรียกว่าอยู่ในสันติภาพหรือไม่

ผู้วิจัย อรรถธิ์ (2531 : 78-79) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึงความปรองดอง ทั้งทางกาย และจิตใจ หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า harmony การปรับปรุงประสิทธิภาพของ มนุษย์ การปกป้องสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพไว้ได้ดี รวมทั้งการพัฒนาของมนุษย์ เพื่อให้เกิด ความพึงพอใจในสถานะของตน

โอ คอนเนลล์ เจมส์ (O'Connell James อ้างถึงในไชยันต์ รัชชกุล 2532:31) กล่าวว่า สันติภาพนั้นเป็นทั้งความสมัคปรสมานเพื่อจุดประสงค์ทางสังคม และระดับปัจเจกบุคคล และ สภาพที่ปราศจากความรุนแรงไม่ว่าจะทางกายภาพ ทางจิตใจ และทางศีลธรรม

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า สันติภาพ หมายถึง สภาพที่มีแต่ความสงบ ปราศจากความ ขัดแย้ง รุนแรง และต้องเป็นสภาพชีวิตที่ดี มีความยุติธรรม มีอุดมคติ กินดีอยู่ดี รวมทั้งรู้จักสิทธิ หน้าที่ มีวินัยในตนเองและหมู่คณะ

การศึกษากับสันติภาพ

ยูเนสโกได้เริ่มโครงการโรงเรียนในเครือข่ายเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเข้า ใจอันดีระหว่างชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2496 โรงเรียนในโครงการนี้ได้เข้าร่วมโครงการสอน เรื่องต่าง ๆ มากมายทั้งในส่วนที่จัดในชั้นเรียน และในส่วนที่เกี่ยวกับชมชนรอบข้าง ทั้งในรูป แบบของสาขาวิชาในหลักสูตร และของกิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อบรรลุถึงจุดประสงค์ใหญ่ของ

ยูเนสโก ที่มุ่งหวังจะปลูกฝังความคิด และเผยแพร่การกระทำที่จะขจัดสงครามที่เริ่มต้นในจิตใจของมนุษย์โดยผ่านการศึกษา

การให้การศึกษาเพื่อปลูกฝังสันติภาพให้เกิดขึ้นในมนุษย์นั้น สามารถสอนได้ทุกระดับ เริ่มตั้งแต่เด็กเล็กตามชั้นชมโลกจวบจนเติบโตเป็นวัยรุ่น และวัยหนุ่มสาว เด็กจะได้รับการปลูกฝังจากพ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสังคม

ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีสันติภาพนั้น ต้องอาศัยพื้นฐานที่สำคัญ 6 ประการ (จิระพันธ์ พูลพันธ์ และคณะ 2529 : 41-42) คือ

1. การรู้จักตนเอง
2. การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น
3. การตัดสินใจข้อขัดแย้ง
4. ความรักธรรมชาติ
5. การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่
6. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

พื้นฐานสำคัญดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นในสำนักของเด็กได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาของสถาบัน เช่น โรงเรียน การจัดการเรียนการสอน

โรงเรียน เป็นสถานที่สำคัญที่จะช่วยปลูกฝัง และเสริมสร้างให้เด็กมีพื้นฐานทางสันติภาพ เมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียน สิ่งสำคัญที่เด็กควรได้เรียนรู้มีหลายประการ (จิระพันธ์ พูลพันธ์ และคณะ 2529 : 43-45) คือ

1. การสร้างทัศนคติที่ดีในการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และคนในโลก
2. การปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นชาติของตน
3. การศึกษาเรื่องราวของชนชาติอื่น
4. การรู้จักให้ความเคารพผู้อื่น
5. การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา

การจัดการเรียนการสอน ในเรื่องระดับของสันติภาพ และแนวคิดทักษะที่จะส่งเสริมให้เกิดสันติภาพเป็นแกน แต่สิ่งที่สำคัญ ก็คือ ต้องพยายามจัดการเรียนใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งพฤติกรรมครบ 3 ด้าน ทั้งทางด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) ด้านทัศนคติ (Affective Domain) และด้านการฝึกทักษะ (Psychomotor Domain) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกิดจิตสำนึกด้านสันติภาพ และนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในชีวิตส่วนตัว ในสังคม ชุมชน ในประเทศ ระหว่างประเทศ

ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญ ที่จะพัฒนาพื้นฐานจิตใจของเด็กให้เกิดสันติภาพ โดยต้องอาศัยหลักการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ วิธีที่จะสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อเด็กจะได้นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ทั้งชีวิตส่วนตัว สังคม และประเทศชาติ

สันติภาพกับหลักสูตรวิชาภาษาไทยมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

การจัดการศึกษาของไทยในสมัยก่อนจะไม่มีรูปแบบกฎเกณฑ์ที่แน่นอนชัดเจน เช่น ในปัจจุบัน สถานศึกษาล้วนมากจะสอนแต่เด็กผู้ชาย โดยสอนที่วัด เนื้อหาการสอนจึงอยู่ที่พระซึ่งเป็นผู้สอน ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะเรียนการทำกับข้าว เย็บปักถักร้อยอยู่ที่บ้าน ซึ่งส่วนมากจะเป็นการอบรมด้านความประพฤติ สอดแทรกการสร้างคุณธรรมต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงคำสั่งสอนเพื่อให้เกิดสันติภาพด้วย

ปัจจุบัน การศึกษามีการกำหนดหลักสูตรที่แน่นอนชัดเจนเป็นเครื่องกำหนดให้การศึกษาบรรลุเป้าหมาย สันติภาพจะถูกนำมากำหนดไว้ในหลักสูตร โดยจะสอดแทรกมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดสันติภาพแม้จะไม่ได้ใช้เป็นคำว่า "สันติภาพ" โดยตรง แต่ก็จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดเป็นสันติภาพขึ้น ซึ่งมีกำหนดแทรกไว้ใน หลักสูตรวิชาภาษาไทยมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ดังนี้คือ

ในหลักสูตรวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ 2525 : 2) ข้อ 3, 4, 5 และ 9 กำหนดไว้ว่า

3. เพื่อให้พรรคคณะที่ติดต่อกับมาชิกทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการทำงาน ทั้งในส่วนตัวและหมู่คณะ มาณะ พากเพียร อดทน ประหยัด และใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์

4. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมายและกติกาก ของสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนส่งเสริมสร้าง ความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม

5. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคีและ เสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการ และเหตุผล

9. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ร่วมกันธำรงรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงของประเทศชาติ

ส่วนในจุดประสงค์ทั่วไปของวิชาภาษาไทย ข้อ 1 และ 2 กำหนดไว้ว่า

1. ให้เล็งเห็นความสำคัญของภาษาไทย ในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสาร ของประชาชาติ และเป็นปัจจัยที่บำรุงความสามัคคีของประชาชาติ

2. ให้เข้าใจว่าการใช้ภาษาได้ดี เป็นการช่วยให้เกิดความร่วมมือของ คนในชาติ นำมาซึ่งความสมัครสมานกัน และทำให้สามารถประกอบกิจการ ต่าง ๆ ได้ โดยมีประสิทธิภาพ

สันติภาพกับวรรณคดี

สมน อมรวิวัฒน์ (2530 : 147) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง ภาวะแห่งความ สงบเย็นมีเสรีและเปี่ยมด้วยกรุณา ที่ใดก็ตามที่ปราศจากความสงบเย็น สังคมใดก็ตามที่บุคคลมี จิตใจและร่างกายเป็นทาส ไม่ว่าจะเป็ทาสทางวัตถุหรือหนี้บุญคุณอันเกิดจากความเอารัดเอา เปรียบ ที่ใดก็ตามที่ขาดความกรุณาซึ่งกันและกันที่นั้นไม่มีสันติภาพ

และหากสันติภาพ หมายถึง ความสงบ (จิตต์นิภา ศรีไสย์ 2530 : 132) หรือ สภาวะการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้กำลัง และวรรณคดีคือ บทประพันธ์ที่มีรูปแบบ มีโครงสร้างอันทำให้เกิดความประทับใจ และต้นกำเนิดของวรรณคดีนั้นมาจากปรัชญา ศาสนา และสิ่งแวดล้อมแล้ว วรรณคดีและสันติภาพก็มีส่วนคาบเกี่ยวกัน

เฟอ์ดุซึ (Firdusi) (อ้างจาก จิตต์นิภา ศรีไสย์ 2530 : 132) ได้ประพันธ์ เรื่อง ซาห์นามะห์ (Shah Nameh) หรือ Book of Kings ซึ่งถือว่าเป็นมหากาพย์ที่ล้ำค่าที่สุด ในอาณาจักรเปอร์เซีย เป็นวรรณกรรมที่โลกยกย่องอย่างสูงส่ง ซึ่งกล่าวถึงการรบพุ่งและการเกิดสงครามอันยาวนานระหว่างชาวอิหร่าน และชาวตุรเคเนียน แต่ส่วนหนึ่งของสงครามคือ ความต้องการสันติและเสรี ดังเช่น

I only seek tranquility and peace,
 I look not on the crown of sovereignty
 Nor seek a name among the Persian host,
 And the throne and diadem are mine,
 I here renounce them, ratisfied to lead
 A private life. For what hath ever been
 The end of earthly power and pomp, but darkness ?
 I seek not to contend against my brothers;
 Why should I grieve their hearts, or give distress,
 To any human being ? I am young.
 And heaven forbids that I should prove unkind.

ซึ่งจิตต์นภา ศรีไสย์ ได้ถอดความเป็นภาษาไทยดังนี้

ฉันแสวงหาสภาน	สันติภาพความสงบใจ
โดยไม่แบ่งเล็งไป	อธิปไตยมงกุฎหนาม
แม้ชื่อระบือก้อง	หยิ่งผยองเปอร์เซียนาม
ฉันไม่ไฝฝืนตาม	บังลังก์ขามสละพลัน
ยินดีใช้ชีวิต	อิสระเสรีสรรค์
อำนาจจวสานกัน	สุดท้ายนั้นวันมิตมน
ฉันไม่หาความทุกข์	ปลุกปลอบปั้นประชาชน
พี่น้องมองปวงชน	ปวดร้าวใจทำไมมี
คนหนุ่มสวรรค์ห้าม	ทุกเขตคามต้องปราณี
พิสูจน์คนให้ดี	ฉันนี้ไม่ไร้เมตตา

ยามที่ชาติสงบร่มเย็น วรรณคดีก็จะเจริญรุ่งเรือง กษัตริย์และกวีจะใช้เวลาว่างในการทะนุบำรุงศาสนา ดูแลบ้านเมือง และแต่งวรรณคดี เช่น ในยุคทองแห่งวรรณคดีของไทย สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นต้น สิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณคดีก็คือศาสนา ซึ่งศาสนาทุกศาสนาสอนให้สงบ และจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณคดีจะมีหลายรส เช่น รสรัก รสโศก รสโกรธ รสกลัว รสกล้าหาญ และที่ขาดไม่ได้ก็คือ รสสงบหรือคานติรส แทรกอยู่ในวรรณคดีทุกเรื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณคดีนอกจากจะให้คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์แล้ว ยังเป็นวรรณคดีเพื่อสันติอีกด้วย

จากการศึกษาของกวีแต่ละท่าน จะพบว่าในวรรณคดีเหล่านั้นจะมีการแทรกสันติอยู่ด้วย ดังเช่น ลิลิตพระลอ ที่ได้กล่าวถึง กรรม บาป บุญ ไว้ ดังตัวอย่าง

"ถึงกรรมจักอยู่ได้	ฉันใด พระเอย
กรรมบ่มีมีใคร	ฆ่าข้า
กุศลส่งสนองไป	ถึงที่ สุขนา
บาปส่งจำตกข้า	ช่วยได้ฉันใด"

สมุทรโฆษคำฉันท์ เช่น

"บุญใดนี้โททำ

และมานำไปสมนาง

บาปใดนี้หนอปาง

มาขำราสหงางาม

ติลาจาริก ของพ่อขุนรามคำแหง เช่น

"กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีน้ำตระพังโพยสีไลกินดี ดังกินน้ำโขง เมื่อแล้ง รอบ
เมืองสุโขทัยนี้ ตรีบูรได้สามพันสี่ร้อยวา คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อ
ขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้าท่วยปวยท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย
ทั้งผู้ชายผู้หญิง ฟุ้งท่วยมีครัทธาในพระพุทศศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน"

แม้แต่ในลัทธิธรรมะร่วงบางตอนก็มาจากศาสนธรรม ซึ่งมุ่งสั่งสอนให้มวลมนุษย์ชาติกระทำความดี
เมตตา เพื่อให้ได้มาเพื่อความสงบและสันติภาพของปวงชน เช่น

ปลุกไมตรีอย่ารู้ร้าง แปลจากพุทธภาษิตว่า โลกิอุปถัมภิกาเมตตา
เมตตาเป็นเครื่องค้าจุนโลก

สร้างกุศลอย่ารู้โรย แปลจากพุทธภาษิตว่า อภิตถารถุกุลาเย ฝั่งขนขวายใน
กรรมดี

อย่างกอบประจิตริชชา แปลจากพุทธภาษิตว่า อรติ โลกนาสิกา ความริชชา
ทำให้โลกฉิบหาย

อย่าทำการที่ผิด แปลจากพุทธภาษิตว่า อคติ ทุกกฏิเสโย ความชั่ว
ไม่ทำเสียดีกว่า

คิดขนขวายที่ชอบ แปลจากพุทธภาษิตว่า กตญจ สุกติเสโย ความดีนั้นแลดีกว่า
ใจอย่าเบาจนหนัก แปลจากพุทธภาษิตว่า จิตตี รกฺเขเมธาวิ

ผู้มีบุญญาพึงรักษาจิต

มโนทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพ

สันติภาพเป็นเรื่องที่ทุกคนพึงปรารถนา การที่ชีวิตของคนจะมีสันติภาพนั้นไม่ใช่มีความหมายเพียงไม่ทะเลาะกัน ไม่มีสงครามในบ้านเมืองเท่านั้น แต่สันติภาพยังมีมโนทัศน์ที่แตกต่างกันออกไป ตามทัศนะหรือแนวความคิดของแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่ม แต่ละเชื้อชาติ และความคิด มโนทัศน์ของสันติภาพยังแตกต่างกันออกไป ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

สภาหลักสูตรและการสอนของโลก (World Council of Curriculum and Instruction) (อ้างจาก ประชุมสุข อาชาวอรุณ 2528 : 115) ได้ทำการวิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับคำสันติภาพอย่างพิสดารในการประชุมวิชาการโลก (World Conference) ที่ประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1975 ได้อธิบายว่า สันติภาพเป็นศัพท์ที่ใช้กับความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้หลายระดับด้วยกัน แต่ละระดับให้มโนทัศน์ผันแปรไปจากกัน องค์การนี้ได้วิเคราะห์ออกเป็น 9 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. สันติภาพภายในบุคคล (Intrapersonal peace) คือ สภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้งในตัวเองคือ ผู้ที่มีจิตใจสงบสุข (peace of mind)
2. สันติภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal peace) คือ สภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้งระหว่างบุคคล
3. สันติภาพภายในหมู่คณะ (Intragroup peace) คือ สภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้งภายในหมู่คณะ
4. สันติภาพระหว่างหมู่คณะต่าง ๆ (Intergroup peace) คือ สภาวะที่ไม่ มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน
5. สันติภาพภายในเผ่าพันธุ์ (Intraracial peace) คือ สภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้งภายในแต่ละเผ่าพันธุ์
6. สันติภาพระหว่างเผ่าพันธุ์ (Interacial peace) คือ สภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ต่อกันและกัน
7. สันติภาพภายในประเทศชาติ (Intranational peace) คือ สภาวะที่ไม่ มีความขัดแย้งกันภายในชาติหนึ่ง ๆ

8. สันติภาพระหว่างประเทศชาติ (International peace) คือ สภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้งกันระหว่างประเทศชาติต่าง ๆ

9. สันติภาพของโลก (World peace) สภาวะของโลกทั้งโลกเป็นปกติสุข ปราศจากสงคราม ความขัดแย้ง และมีความยุติธรรม

จากรายงานของสภาการพัฒนาลูกสูตร (Report To The Curriculum Development Council) (The Catholic Education Office , Melbourne And The New South Wales Department of Education : 75-76) ได้รวบรวม มโนทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพจากสถาบันทางการศึกษาในประเทศออสเตรเลียและประเทศอื่น ๆ ได้แบ่ง มโนทัศน์ของสันติภาพออกเป็น 5 ประเด็น คือ

1. มโนทัศน์ในเรื่องเอกลักษณ์ของมนุษย์ที่ต้องการความมั่นคงทางจิตใจ หมายถึง การมีอัตมโนทัศน์ในการสร้างสันติภาพ โดยเริ่มจากตนเองให้มีสันติหรือความสงบเกิดขึ้นในใจ การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ความรู้สึก และความรักความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง

2. มโนทัศน์ในเรื่องของความเป็นเพื่อน ความเห็นอกเห็นใจกัน หมายถึง การมีมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นเพื่อนมนุษย์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการสร้างสันติภาพ การมีสัมพันธภาพ เอื้ออาทรกัน ความรักความเข้าใจระหว่างบุคคล

3. มโนทัศน์ในเรื่องของความร่วมมือกัน และการไว้วางใจกัน หมายถึง การมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการร่วมมือของคนในสังคม ไม่มีการแข่งขันแก่งแย่งชิงดี แต่จะเป็นการ เสียสละเพื่อส่วนรวม ความรู้จักรับผิดชอบและรู้จักหน้าที่ มีความสามัคคี รู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักขอภัยและให้อภัยซึ่งกันและกัน ความสำนึกในเรื่องชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ ความซื่อสัตย์สุจริต

4. มโนทัศน์ในเรื่องของการประนีประนอมและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง การมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องของการประนีประนอม การใช้เหตุผล ความมีวิจาร์ณญาณ ในการตัดสินใจ เข้าใจ และแก้ปัญหาได้ การยอมรับฟังความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น

5. มโนทัศน์ในเรื่องของความงามทางธรรมชาติ ทางภาษา ศิลป วัฒนธรรม ต่าง ๆ หมายถึง การมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องของความงามในส่วนต่าง ๆ การปรับปรุงสภาพแวดล้อม ความรู้สึกชื่นชมในความงาม การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ มีความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

นิตยา ปิ่นชาญชัยยุทธ (2529 : 109-119) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏจากหนังสือเรียน วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับที่ปรากฏจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณธรรมระดับสูงที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ ความประณีตและความละเอียดถี่ถ้วน ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ส่วนในด้านการเปรียบเทียบคุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏจากหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับที่ปรากฏในวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ตรงกันกับการวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียน

วิษุตา วัตรนันท์ (2532 : 201-207) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหา ด้านวัฒนธรรมไทยในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว อาชีพ เทศกาลและพิธีการ การละเล่น วรรณกรรม

พื้นบ้านและคตินิยม ผลการวิเคราะห์พบว่า เนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏสูงสุดจากหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ คือ ประเด็นคตินิยม วรรณกรรมพื้นบ้าน และการละเล่น ปรากฏน้อยที่สุด ในส่วนเนื้อหาวัฒนธรรมไทย ในประเด็นชีวิตครอบครัว มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของบิดามารดาต่อบุตรมากที่สุด มีการถ่ายทอดวิชาชีวะให้สมาชิกในครอบครัว และการต้อนรับแขกน้อยที่สุด ในประเด็นอาชีพมีอาชีพค้าขายมากที่สุด ในประเด็นการละเล่นมีเพียง 1 ครั้ง ได้แก่ การละเล่นที่เสริมสร้าง ทักษะในด้านการใช้ไหวพริบและช่างสังเกต ในประเด็นเทศกาลและพิธีการ มีพิธีการเกี่ยวกับ ชีวิตมากที่สุด พิธีการเกี่ยวกับการเกษตรน้อยที่สุด ในประเด็นวรรณกรรมพื้นบ้าน มีลูกนิมิตมากที่สุด ส่วน คำพังเพยรองลงมา และในประเด็นสุดท้าย ประเด็นคตินิยม มีความรับผิดชอบ มากที่สุด และความสุภาพอ่อนโยนน้อยที่สุด

สุรีย์ สุขเจริญ (2533 : 74-94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทางเลือกในการจัดสันติศึกษา ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยตามทัศนะของนักวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักวิชาการ ทางเลือกต่าง ๆ ในการจัดสันติศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ผลการวิเคราะห์พบว่า ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยควรมุ่งหมายเพื่อให้มีทักษะ รู้จักแก้ปัญหา ความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี ตระหนักถึงคุณค่าและมีจิตใจใฝ่สันติ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสันติภาพ ด้านเนื้อหาสาระประกอบด้วย เรื่องโครงสร้างของสังคมที่ไม่เป็นธรรม วิธีการลดความรุนแรง โดยจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบสหวิทยาการ เน้นการแก้ปัญหา มีการสัมมนา อภิปราย ฝึกทักษะในสถานการณ์จำลอง ส่วนผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีทัศนคติการมองแบบองค์รวม มีโลกทัศน์กว้าง ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นคุณค่า มีศรัทธา มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญา และวัตถุประสงค์ของการสอนสันติภาพ วิธีการจัดควรสอนสอดแทรกแนวคิดสันติศึกษา ในรายวิชาต่าง ๆ หรือจัดรายวิชาสันติศึกษาไว้ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัย เป็นวิชาเลือก

วารี พิศาลภักทรกุล (2531 : 101-123) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองจัดกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ วัตถุประสงค์เพื่อทดลองจัดกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และเพื่อเปรียบเทียบ

เทียบเจตคติทางสันติภาพของนักเรียน ระหว่างก่อนและหลังได้รับการฝึกกิจกรรมสำหรับสันติภาพ ผลการวิจัยสรุปว่า นักเรียนมีเจตคติทางสันติภาพหลังจากการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง นักเรียนมีการประเมินตนเองตามการรับรู้ของตนเอง หลังการทดลองอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนการทดลอง นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัยต่างกันและมีผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน มีเจตคติทางสันติภาพไม่แตกต่างกันนักเรียนหญิงมีเจตคติทางสันติภาพสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีการประเมินตนเองตามการรับรู้ของตนเองภายหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน นักเรียนชายและหญิงมีความพึงพอใจ ในการฝึกกิจกรรมไม่แตกต่างกัน โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและชอบการจัดกิจกรรมแบบนี้อยู่ในระดับมากที่สุด

เมตตา กฤตวิทย์และพันธ์ิ เชยจรรยา (2530 : 127-129) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินผลสื่อเพื่อสร้างแนวคิดด้านสันติภาพแก่เด็กและเยาวชน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิดด้านสันติภาพที่ได้จากสื่อประเภทต่างๆ ของเด็กแต่ละช่วงอายุ รวมทั้งเปรียบเทียบแนวความคิดของเด็กที่อยู่ต่างสถานแวดล้อมและมีโอกาสการเปิดรับสื่อแตกต่างกันและเพื่อประเมินผลสื่อประเภทต่างๆที่มีผลต่อการปลูกฝังแนวความคิดด้านสันติภาพแก่เด็กแต่ละช่วงอายุ ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลที่มีต่อแนวความคิดเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพของเด็ก คือ สื่อมิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อแนวความคิดเรื่องสันติภาพของเด็ก เกรดไม่มีผลต่อแนวความคิดและมโนทัศน์ของเด็กเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพ ตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียนและกิจกรรมของโรงเรียนมีผลต่อแนวคิดเรื่องสงครามและสันติภาพของเด็กในหลายทาง อายุเป็นตัวแปรที่มีผลอย่างมากต่อแนวความคิดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับสงครามและสันติภาพของเด็ก

เรืองศรี จุลละจินดา และคณะ (2529 : 101-110) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเรื่องสันติภาพในทัศนะของบรรณารักษ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สันติภาพหมายถึงการอยู่ร่วมกันโดยสงบ และปรารถนาดีต่อกัน จำนวนรองลงมาคิดว่า คือ การไม่มีสงคราม ไม่มีการใช้กำลังระหว่างประเทศและถือความสงบ และบุคคลส่วนมากมองว่าหนังสือคือสื่อสันติภาพ เพราะหนังสือเป็นสื่อช่วยประสานความขัดแย้งและสื่อที่ช่วยเสริมสร้างความถูกต้อง ความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล สังคม ตลอดจนจนประเทศให้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

จรรยา สุวรรณทัต (2530 : 173-176) ได้ทำการวิเคราะห์บทเรียงความต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งมีอายุในช่วง 6-12 ปี เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์เชิงสันติภาพของเด็กไทย ผลการวิเคราะห์พบว่า เด็กได้แสดงความคิดที่ต้องการช่วยเหลือและแก้ปัญหาของส่วนรวมอยู่ในระดับสูงมาก ทั้ง ๆ ที่โดยลักษณะพัฒนาการตามวัยของเด็กแล้ว เด็กมักจะยังคิดถึงตัวเองเป็นหลักอยู่แต่สาระเนื้อเรื่องของเรียงความที่เด็กเขียนกลับสะท้อนให้เห็นการเน้นในเรื่องสันติภาพและความสงบสุขของชาวโลกเป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่างานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยนั้น มีการวิเคราะห์เนื้อหาในด้านต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยกับสันติภาพนั้นยังไม่เคยปรากฏเลย แม้จะมีการทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพในแง่ต่าง ๆ แต่ยังไม่เคยมีงานวิจัยที่นำสันติภาพมาเกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนไม่ว่าจะในวิชาใด ๆ โดยเฉพาะวิชาภาษาไทย ทั้ง ๆ ที่สันติภาพเป็นเรื่องสำคัญที่ควรมุ่งปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อดำ ๆ นี้ และคงจะต้องเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่หรือครูที่จะคอยสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้เด็กได้รู้จักและนำคำว่าสันติภาพไปใช้ในวิถีประจำวัน เพราะในความคิดของเด็ก ๆ จากผลงานการวิจัยของจรรยา สุวรรณทัต (2530 : 173 - 176) นั้น ย่อมชี้ให้เห็นแล้วว่า เด็ก ๆ มีความคิดสร้างสรรค์เชิงสันติภาพในแง่ของความคิดที่ต้องการช่วยเหลือและแก้ปัญหาของส่วนรวมอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงควรนำความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ๆ เหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการแนะนำชี้ทางให้เด็ก ๆ เห็นความสำคัญของความสงบทั้งในระดับบุคคล สังคม และประเทศชาติเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับสังคม ประเทศ และอาจเลยไปถึงในระดับโลกด้วยในที่สุด

งานวิจัยในต่างประเทศ

ริชาร์ด เวนเดล ฟอกก์ (Richard Wendell Fogg 1973 : 4054 - A)

ได้ศึกษาผลกระทบทางประการของการสอนวัยรุ่นด้วยวิธีการสร้างสรรค์และสันติวิธีเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งของนานาชาติ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 63 โรงเรียน โดยมีจุดประสงค์เพื่อ 1. การไม่นิยมความรุนแรง 2. การลดความตึงเครียด 3. การขจัดความขัดแย้ง 4. การสร้างแนวคิดเพื่อจุดประสงค์แห่งสันติภาพ ผลปรากฏว่า วิธีการสอนดังกล่าวนอกจากจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการส่งเสริมสันติภาพแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนยอมรับสภาพของตนเองอีกด้วย และที่สำคัญที่สุดคือ การยอมรับในวิธีการสอนดังกล่าวของนักเรียน โดยการที่มึนักเรียนจำนวน 2 ใน 3 กำหนดว่า วิธีการส่งเสริมสันติภาพที่พวกเขาใช้คือ วิธีที่พวกเขาถนัด และวิธีที่เกิดจากความคิดอย่างอิสระของตน นำเอาวิธีการสอนดังกล่าวไปใช้ในการลดความตึงเครียดโดยให้ความสนใจผู้อื่น และในกลุ่มทดลองมีความสนใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ของนานาประเทศมากกว่ากลุ่มควบคุม กลุ่มนักเรียนใจแคบมีความเข้าใจและมีทักษะในการส่งเสริมสันติภาพน้อยกว่ากลุ่มนักเรียนใจกว้าง แต่นักเรียนใจแคบก็มีความพร้อมที่จะยอมรับวิธีการสอนดังกล่าวมากกว่า

แอนน์ สเปลแมน โปแลนด์ (Anne Spellman Poland 1989 : 354) ได้

ทำการวิจัยผลของการออกแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องสันติภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและทดสอบประเมินหลักสูตรเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสันติภาพ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 45 คน เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการสอนเรื่องสันติภาพในวิชาศิลปะ ดนตรี และพลศึกษา โดยจัดหลักสูตรอย่างมีระบบ กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการสอนเรื่องสันติภาพ ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องสันติภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แซนดรา ลี สกอตต์ (Sandra Lee Scott 1990 : 319) ได้ทำการศึกษา

เรื่อง การมองภาพโลกในอนาคตของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในมลรัฐมอนทานา โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นหานี้คือ นักเรียนจะมีความคาดหวัง ทศนคติเกี่ยวกับอนาคตของตนเอง

และโลกอย่างไร โดยมีองค์ประกอบและพื้นฐานในการวิจัยดังนี้ คือ 1) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2) สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3) รัฐบาลและการเมือง 4) สันติภาพและสงคราม 5) ประชากรและอาหาร 6) เศรษฐกิจ 7) การศึกษา ผลของการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนมากมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการตายของบิดามารดา มลภาวะ ความอดอยากของประชาชนและสงครามนิวเคลียร์

ในงานวิจัยต่างประเทศนั้นจะเห็นได้ว่าความคิดของเด็กวัยรุ่นควรมีการสอนสันติภาพเพื่อให้เด็กเกิดการยอมรับสภาพของตนเอง นั่นก็คือ พยายามให้เด็กเกิดความสงบหรือเกิดสันติภาพในตนเองก่อนที่จะขยายออกไปสู่สังคม ประเทศชาติ แต่ไม่ว่าจะงานวิจัยในประเทศหรือต่างประเทศต่างก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาความสงบหรืออย่างน้อยก็เพื่อพยายามทำให้เกิดความสงบหรือสันติสุขขึ้นในสังคมนั้น ๆ นั้นแสดงให้เห็นว่า คนในโลกปัจจุบันมุ่งแสวงหาความสงบมากขึ้น ถึงแม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม แต่จิตใจของคนยังละเอียดอ่อน และยังไม่ต้องการสงครามเพราะรู้ถึงผลของสงครามที่จะตามมาจากอาวุธนิวเคลียร์ หรืออาวุธที่ร้ายแรงต่าง ๆ ที่แต่ละประเทศพยายามสร้างขึ้นมา แต่การสร้างอาวุธเหล่านั้นก็มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันคือ สร้างไว้เพื่อหวังความสงบของประเทศ ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปว่า คนทุกคน ประเทศทุกประเทศ ย่อมต้องการความสงบสุข ไม่ต้องการให้เกิดสงครามขึ้นอีก ซึ่งเราทุกคนไม่อาจทราบได้ว่าสงครามโลกครั้งต่อไปจะเกิดขึ้นเมื่อใดและจะให้ผลอย่างไร เราจึงได้แต่พยายามสร้างความสงบให้เกิดขึ้นในใจของเด็กเพื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า จะได้ไม่กระหายสงคราม แต่ต้องการความสงบแทนเพื่อสันติสุขของชาวโลกต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย